

Ключови думи:

*прихващане на вредите
с ползите, чл. 200 КТ,
задължителна застраховка
„трудова злополука“*

Keywords:

*Offsetting Damages with
Benefits, Article 200 of the
Labour Code, Compulsory
Workplace Accident Insurance*

Silvia Tsoneva

**The Rule for Offsetting Damages
with Benefits in Determining the
Compensation Under Article 200 of
the Labour Code**

The study examines the applicability and demonstration of the general principle of offsetting damages with benefits (compensatio lucri cum damno) in determining the compensation due by the employer to the employee for damages arising from workplace accident or occupational disease. The nature of the social security compensation and pension are analysed alongside with the hypotheses of their deduction from the amount of pecuniary and/or non-pecuniary damages. The problem is examined in the context of the question posed in the interpretative case 1/2023 of the GACC of the Supreme Court of Cassation. Particular attention is given to the deduction of the sums paid under contracts of employees for the risk of “workplace accident”. In addition, other cases that are relevant to the topic are discussed. In conclusion, an attempt is made to formulate a general conclusion on the rule of offsetting damages with benefits and the criteria for its applicability in determining the amount of compensation under Article 200 of the Labour Code.

**Assoc. Prof. Silvia
Tsoneva, Ph.D.**

*Member of the Law Department
of New Bulgarian
University.*

e-mail: stsoneva@nbu.bg

*Assoc. Prof. in Law
of Obligations.*

*Areas of specialization:
tort law, comparative law,
contract law and financial
market law.*

*Author of monographs, studies
and articles in professional
periodicals in Bulgaria
and abroad.*

<https://doi.org/10.33919/yldnbu.22.11.7>

Силвия Цонева

Правилото за прихващане на вредите с ползите при определяне на обезщетението по член 200 от Кодекса на труда

Студията изследва приложимостта и проявлението на общия принцип за прихващане на вредите с ползите (compensatio lucri cum damno) при определяне на обезщетението, дължимо от работодателя на работника или служителя за вреди от трудова злополука или професионална болест. Анализирани са характеристиките на обезщетението и пенсията по обществено осигуряване, както и хипотезите на тяхното приспадане от имуществените и/или неимуществените вреди. Проблемът е разгледан в светлината на въпроса, поставен по тълк. д. № 1/2023 г. на ОСГК на ВКС. Особено внимание е отделено на приспадането на сумите по сключени от работодателя договори за задължително застраховане на работниците и служителите за риска „трудова злополука“. Допълнително са разгледани и други случаи, които имат отношение към изследваната тема. В заключение е направен опит да се формулира общ извод относно правилото за прихващане на вредите с ползите и критериите за неговата приложимост при определяне размера на обезщетението по чл. 200 КТ.

Увод

Кодексът на труда (КТ) урежда отговорността на работодателя за вреди от трудова злополука или професионална болест, които са причинили временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто или смърт на работника или служителя. Съобразно разпоредбата на чл. 200 КТ отговорността на работодателя е обективна (не зависи от наличието на вина – ал. 1), по-строга в сравнение със съставите на обективна отговорност по ЗЗД (и за непреодолима сила – ал. 2) и обхваща неимуществени и имуществени вреди, включително пропуснати ползи (ал. 3). Член 200 КТ съдържа и две особени правила за определяне

на обезщетението, които именно са предмет на разглеждане в настоящата студия. Едното от тях изисква от размера на вредите да се приспадне обезщетението и/или пенсията по общественото осигуряване (ал. 3). Другото предвижда от така полученото обезщетение да се извърши последващо приспадане на сумите, получени по сключени договори за застраховане на работниците и служителите (ал. 4).

Тези две правила по чл. 200, алинеи 3 и 4 КТ ще се поставят на фокус в търсене на отговор дали това са единствените приспадания, които следва да се направят при определяне на обезщетението по чл. 200 КТ; какви са особеностите на всяко едно от тях; следва ли да се извърши приспадане тогава, когато претенцията на работника/служителя е за обезщетение само на отделен вид вреди; представляват ли разглежданите приспадания проявление на общия принцип за прихващане на ползите с вредите; може ли да се изведе общ критерий, който да служи като отправна точка за разбиране и прилагане на този принцип при определяне на имуществената отговорност на работодателя. При така зададените теми в обхвата на анализа несъмнено попада и въпросът, поставен по тълк. д. № 1/2023 г. на ОСГК на ВКС, а именно „при определяне размера на дължимата от работодателя разлика съгласно чл. 200, ал. 3 КТ, следва ли и обезщетението за неимуществени вреди от трудова злополука или професионално заболяване да се намали с обезщетението и/или пенсията по обществено осигуряване. С оглед на горното последващото изложение е структурирано по начин да разгледа подред приспадането на обезщетението и/или пенсията по обществено осигуряване по чл. 200, ал. 3 КТ, последващото приспадане по чл. 200, ал. 4 КТ на получените от работника/служителя суми по застрахователни договори, сключени от работодателя в негова полза, други хипотези, при които би могло да се обсъжда евентуално приспадане, анализ на всички разгледани случаи през призмата на принципа за прихващане на ползите с вредите в опит да се изведат общите начала и критерии, обуславящи приложимостта на този принцип при определяне на имуществената отговорност на работодателя.

Приспадане на обезщетението и/или пенсията по обществено осигуряване по чл. 200, ал. 3 КТ

Член 200, ал. 3 КТ представя дължимото от работодателя обезщетение за вреди от трудова злополука или професионална болест като разлика между причинените вреди, от една страна, и обезщетението и/или

пенсията по общественно осигуряване, от друга. Тази структура налага да се обсъдят поотделно елементите ѝ – вреди и осигурителни плащания.

Още по време на действието на КТ от 1951 г. (отм.) и преди чл. 200, ал. 3 КТ да бъде изрично допълнен през 1992 г. не е имало спор, че работодателят отговаря за всички имуществени и неимуществени вреди, причинени на работника от трудова злополука или професионална болест¹.

Неимуществените вреди типично се проявяват като болки и страдания, неудобства, затруднения и други неблагоприятни промени в качеството на живот, произтичащи от увреждане на телесната цялост и здравето на работника/служителя. Наследниците на починалия в резултат на трудовата злополука или професионално заболяване работник/служител могат да предявят иск за претърпените от тях неимуществени вреди на собствено основание, но не могат да предявят иск за претърпените от техния наследодател неимуществени вреди. За тези вреди те могат само да продължат процеса, образуван по иск на техния наследодател².

Имуществените вреди, от своя страна, се проявяват основно под формата на пропуснатата полза – неполученото трудово възнаграждение поради временна или трайна неработоспособност или смърт на работника/служителя, причинени от трудовата злополука или професионалната болест. Работникът/служителят не може да полага труд, поради което е лишен от възможността да заработи и получи трудовото си възнаграждение.

Имуществените вреди на работника/служителя могат да се проявят и под формата на претърпяна загуба – разноски за лечение, лекарства, поддържащо медикаментозно лечение³, усилена храна и специален хранителен режим, рехабилитация, транспортни разходи, болногледач, придружител⁴, необходими разходи за възстановяване на здравето⁵ и т. н. Когато за пострадалия са полагани грижи, обезщетение се дължи независимо дали грижите са полагани от трето лице болногледач или от близък сродник⁶.

¹ Постановление № 4 от 23.12.1968 г., Пленум на ВС.

² Йосифов, Б., Б. Балабанов. Непозволено увреждане. С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 1989, с. 111.

³ Решение № 741 от 30.12.2010 г. на ВКС по гр. д. № 143/2010 г., III г. о., ГК.

⁴ Мръчков, В. Трудово право. С.: Сиби, 2018, с. 642. Като имуществени вреди са посочени и разходите за погребение.

⁵ Постановление № 4 от 23.12.1968 г., Пленум на ВС.

⁶ В последния случай се дължи заплащане на обезщетение за имуществени вреди в размер на необходимото възнаграждение за болногледач. Вж. Постановление № 4 от 30.10.1975 г. по гр. д. № 5/1975 г., Пленум на ВС, т. 4. Активно легитимиран да иска заплащането на това обезщетение

По правило на обезщетение подлежат само действително настъпилите имуществени вреди, но е възможно да се присъди обезщетение и за бъдещи вреди, ако настъпването им е сигурно. Това може да бъде както трудово възнаграждение, което ще бъде пропуснато за в бъдеще⁷, така и разходи, които със сигурност ще бъдат направени⁸.

Вземането за обезщетение за имуществени вреди, понесени от починалия работник/служител, се наследява. Наследниците имат право на обезщетение и за претърпените от тях самите имуществени вреди, свързани с това, че смъртта на работника/служителя ги лишава от издръжката, която са получавали или са имали право да получават. Те могат да търсят обезщетение, ако тези вреди не се компенсират от пенсията, на която имат право⁹.

От друга страна, чл. 200, ал. 3 КТ предписва от вредите да се приспадне обезщетението и/или пенсията по общественно осигуряване. Има се предвид обезщетението за временна неработоспособност, пенсията за трайно намалена работоспособност и наследствената пенсия. По своята същност тези плащания са свързани с неработоспособност, причинена от трудова злополука или професионалната болест, в резултат на която пострадалото лице не може да полага труд, срещу който да реализира трудов доход и да придобие средства за живот¹⁰. Те обезщетяват имуществените вреди от загубата на трудоспособност¹¹ и липсата на възможност да се получава по-нататък трудово възнаграждение¹². Имат алиментно предназначение, служат за осигуряване на издръжка на пострадалия и членовете на неговото семейство¹³ и заместват загубения поради настъпване на осигурения социален риск трудов доход¹⁴. Показателно за същността им е, че размерът им се определя като част от загубения доход, върху който са

е пряко пострадалият от увреждането, евентуално неговите наследници, а не лицето, полагало грижите. Вж. Йосифов, Б., Б. Балабанов. Цит. съч., с. 77.

⁷ Обезщетение по чл. 51 ЗЗД се присъжда и за бъдещите вреди от трудова злополука. Те се разглеждат като пропуснати ползи, които се изчисляват за срока на инвалидизация, определен с решението на ТЕЛК, а когато е определен пожизнен срок на инвалидност, обезщетение се присъжда до навършване на пенсионна възраст. Вж. Решение № 231 от 18.10.2013 г. на ВКС по гр. д. № 1376/2012 г., Ш г. о., ГК.

⁸ В случаите на разходи за лекарства при невъзвратими увреждания обезщетение се дължи и за периода след навършване на пенсионна възраст. Йосифов, Б., Б. Балабанов. Цит. съч., с. 76.

⁹ Постановление № 4 от 23.12.1968 г., Пленум на ВС.

¹⁰ Средкова, К. Осигурително право. С.: Сиби, 2012, с. 178.

¹¹ Йосифов, Б., Б. Балабанов. Цит. съч., с. 65.

¹² Р 2254-58-1 и Р 104-59-1, цит. по Йосифов, Б., Б. Балабанов. Цит. съч., с. 69 и с. 72. Вж. и Постановление № 4 от 23.12.1968 г., Пленум на ВС.

¹³ Мръчков, В. Цит. съч. с. 175.

¹⁴ Средкова, К. Цит. съч., с. 41, 45, 46.

правени осигурителните вноски¹⁵. Красноречив е и текста на чл. 40, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване (КСО), който по повод правото на обезщетение за временна неработоспособност използва изреча „парично обезщетение вместо възнаграждение“.

От горното става ясно, че извършваните от осигурителния орган плащания по повод на трудова злополука и професионално заболяване кореспондират с пропуснатото трудово възнаграждение и изначално имат потенциал да неутрализират не всички вреди, и даже не всички имуществени вреди, а само тези от тях, които се явяват пропуснатата полза от нереализиран трудов доход.

Член 200, ал. 3 КТ определя дължимото от работодателя обезщетение като разлика между пълния размер на вредите – имуществени и неимуществени, и обезщетението и/или пенсията по общественно осигуряване. Когато е предявен иск за „пълния размер на вредите“, съдът следва да определи общата стойност на имуществените вреди, като събере стойностите на установените по вид и размер претърпени загуби и пропуснати ползи, а неимуществените вреди следва да определи отделно по справедливост. От така образуваната обща сума на имуществени и неимуществени вреди следва да се извади стойността на осигурителните плащания. На практика обаче не винаги е налице този „идеален“ вариант, при който се претендира обезщетение за всички вреди. Често се предявява иск само за неимуществени вреди или само за отделни видове имуществени вреди. В тези случаи съдебната практика дава различно тълкуване на разпоредбата на чл. 200, ал. 3 КТ. Според едното виждане осигурителните плащания трябва да се приспадат и тогава, когато се претендира само неимуществени вреди, тъй като законът не предвижда приспадането да се извършва само в случаите на предявени претенции за имуществени вреди¹⁶. Според другото виждане обезщетението от общественото осигуряване компенсира загубата на трудово възнаграждение и то следва да се приспадне от присъденото обезщетение за пропуснати ползи, причинени от трудовата злополука, изразяващи се в неполучено трудово възнаграждение. Приема се, че обезщетението за неимуществени вреди няма връзка с обезщетението по общественото осигуряване и прихващане между тях не може

¹⁵ Пак там, с. 45. Относно дневното парично обезщетение за временна неработоспособност и размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест вж. чл. 41, ал. 1 и чл. 79 КСО.

¹⁶ Решение № 77 от 13.4.2018 г. на ВКС по гр. д. № 2735/2017 г., IV г. о., ГК.

да има¹⁷. За разрешаването на тази противоречива съдебна практика е образувано тълк. д. № 1/2023 г. на ОСГК на ВКС.

Целта на разпоредбата на чл. 200, ал. 3 КТ е не толкова да предвиди отговорност на работодателя за всички вреди, колкото изначално да намали размера на дължимото от него обезщетение със стойността на обезщетението и/или пенсията по общественото осигуряване. Целта е да се изключи опасността пострадалият да получи двойно обезщетение за едни и същи вреди – веднъж от работодателя, и втори път от общественото осигуряване. Затова чл. 200 КТ се възприема като защита срещу неоснователно обогатяване на работника/служителя, срещу плащане два пъти за едно и също нещо, срещу задоволяване два пъти на един и същ интерес или обезщетяване два пъти на едни и същи вреди¹⁸.

Прихващането на ползите от вредите постига целта да се избегне двойно обезщетяване за едни и същи вреди само тогава, когато ползата съответства и покрива същия вид вреда, за която се търси обезщетение. Тъй като обезщетението и/или пенсията по общественото осигуряване съответстват на риска от загуба на трудово възнаграждение, те покриват единствено вреди, свързани с този вид загуба. Те нямат отношение към неимуществените вреди и когато се претендира обезщетение само за неимуществени вреди тези плащания не следва да се приспадат. Плащанията по общественото осигуряване нямат отношение и към имуществените вреди под формата на претърпени загуби – направени разходи за храна, лекарства, придружител и т. н. Затова например пенсията от държавното общественото осигуряване няма да се приспадне от обезщетението за разходите по поддържащо медикаментозно лечение и специален хранителен режим¹⁹. В заключение може да се каже, че предвид на характера и естеството на осигурителните плащания те следва да се приспадат само от обезщетението за пропуснато трудово възнаграждение, т. е. могат да се приспадат и от по-общо претендирано обезщетение за имуществени или за имуществени и неимуществени вреди само ако тези претенции включват в себе си обезщетение и за пропуснато трудово възнаграждение.

---

¹⁷ Решение № 54 от 23.4.2019 г. по гр. д. № 3649/2018 г. на III гр. о. на ВКС.

¹⁸ Решение № 54 от 23.4.2019 г. на ВКС по гр. д. № 3649/2018 г., III гр. о., ГК.

¹⁹ Решение № 741 от 30.12.2010 г. на ВКС по гр. д. № 143/2010 г., III гр. о., ГК.

Приспадане на сумите по договори за застраховане по чл. 200, ал. 4 КТ

Съгласно чл. 200, ал. 4 КЗ дължимото от работодателя обезщетение, изчислено като разлика на вреди и плащания по общественото осигуряване, последващо се намалява с размера на сумите, получени по сключени договори за застраховане на работниците и служителите. Разбирането за това приспадане е утвърдено още преди изричната му законова уредба в КТ²⁰. То касае задължителната застраховка „трудова злополука“, на която подлежат само определени категории работещи, които извършват работа, при която съществува опасност за живота и здравето им. Задължението за сключване на тази застраховка е предвидено в чл. 52, ал. 1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд. В изпълнение на това свое административно задължение²¹ работодателят трябва да сключи застрахователен договор за своя сметка, но в полза на своите работници.

Сключването и особеностите на този вид застраховка са уредени в Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска „трудова злополука“ (НЗРСРТЗ). Разходите по застрахователната премия са за сметка на работодателя. Застрахователното покритие обхваща смърт, трайно намалена и временна неработоспособност на застрахованото лице вследствие на трудова злополука. Покритите рискове са свързани единствено и само с последици от трудова злополука. Извън обхвата на застраховката остава рискът „професионална болест“. Договорът за застраховка се сключва за срок не по-дълъг от 12 месеца, за всяка отделна календарна година. Застрахователната сума се определя на базата на месечната брутна работна заплата на застрахованите работници и служители и не може да бъде по-малка от 7-кратния размер на годишната брутна работна заплата на съответния работник или служител (чл. 8, ал. 1 НЗРСРТЗ).

Задължителната застраховка „Трудова злополука“ на работниците и служителите не е уредена изрично в Кодекса за застраховането (КЗ) при другите задължителни застраховки. Тя е допустима на основание чл. 461, т. 3 КЗ и попада в категорията „други задължителни застраховки, предвидени със закон“. Извън специалните правила на НЗРСРТЗ приложение спрямо нея намират и общите правила на КЗ за застраховката „злополу-

²⁰ Постановление № 4 от 30.10.1975 г., Пленум на ВС, т. 8.

²¹ Решение № 196 от 17.2.2016 г. на ВКС по т. д. № 3034/2014 г., I т. о., ТК.

ка“. Именно трудностите по синхронизиране на общите и специалните правила за този вид застраховка пораждат проблеми при изясняване на същността ѝ.

Застраховката „злополука“ се отличава с особена специфика. Кодексът за застраховането (част четвърта) разделя застраховките на две големи групи – „Застраховки срещу вреди“ (дял втори) и „Застраховка „Живот“. Застраховка „Злополука“ (дял трети). В част четвърта застраховката „злополука“ е поставена при застраховката „живот“, но в приложение № 1 към КЗ тя е поставена при класовете общо застраховане (раздел II), а не при класовете животозастраховане (раздел I). Застраховката „злополука“, наред със застраховката „заболяване“, са единствените изключения от забраната един и същ застраховател да извършва дейност по застраховане по класове застраховки по раздел I и по раздел II от приложение № 1 (чл. 24, ал. 1 КЗ).

Преди промените в КЗ от 2016 г. застраховката „злополука“ се уреждаше общо със застраховката „живот“, от което следваше, че при настъпване на застрахователното събитие се дължи изплащане на уговорената по договора застрахователна сума и се прилагат общи правила по отношение възможността за кумулация на застраховката с други обезщетения и възможността за суброгация на застрахователя в правата на виновния причинител на вредите²². Новост в уредбата на застраховката „злополука“ в КЗ от 2016 г. е отделянето ѝ от застраховката „живот“, макар и двете да са поставени в един дял на КЗ и кратките правила на застраховката „злополука“ да препращат към отделни разпоредби на застраховка „живот“. Още по-голяма новост обаче е възможността застраховката „злополука“ да се сключи за изплащане на фиксирани парични суми, на обезщетения на размера на причинените вреди или за комбинация от двата вида плащане (чл. 459, ал. 3 КЗ). В случай на застраховане за фиксирана сума приложимост намират правилата на кумулацията, според които застрахователната сума се изплаща и когато застрахованото лице

²² Предмет на застраховките „живот“ и „злополука“ са животът, здравето и телесната цялост на физическо лице. И двете са от т. нар. лични застраховки, които, за разлика от застраховките на имуществено застраховане, имат за предмет неоченимо в пари благо. При застраховката „злополука“ плащане се дължи само при настъпване на застрахователното събитие, което по дефиниция е свързано с настъпването на покрит риск, а той по дефиниция е вредоносно събитие (§ 1, точки 3 и 4 ДР КЗ). За разлика от застраховката „живот“, застраховката „злополука“ има само рисков характер и не притежава елементи на спестовност. Вж. Голева, П. Търговско право. Търговски сделки. С акцент върху Кодекса за застраховането от 2016 г. С.: Нова звезда, 2018, с. 525.

е било обезщетено от причинилия вредата или е получило плащане по друг застрахователен договор (чл. 448, ал. 2 КЗ). При този вид застраховка суброгацията е невъзможна – застрахователят, платил застрахователната сума, не може да встъпи в правата срещу лицето, причинило събитие (чл. 448, ал. 6 КЗ). И обратно, в случаите на застраховка „злополука“ за изплащане на обезщетение на размера на причинените вреди кумулация на обезщетенията е изключена, а суброгацията е възможна (чл. 459, ал. 5 изключва приложението на чл. 448, ал. 2 и 6 КЗ за този вид застраховка). Поради тези характеристики на двата вида застраховка „злополука“ – за изплащане на фиксирана сума или за изплащане на обезщетение на размера на причинените вреди, в литературата първият вид се определя с необезщетителен, а вторият – с обезщетителен характер²³.

НЗЗРСРТЗ, приета по време на действие на КЗ (отм.) и непроменена след промените в КЗ от 2016 г., не използва понятията „изплащане на фиксирана сума“ или „обезщетение на размера на причинените вреди“. Не предвижда и нищо специално по отношение на кумулацията и суброгацията. Каква е пресечната точка на НЗЗРСРТЗ и КЗ от 2016 г. и каква по вид е задължителната застраховка „трудова злополука“? Този въпрос изисква да се изясни същността на тази застраховка, да се определи режимът, на който тя се подчинява и да се реши как трябва да се извърши приспадането ѝ по чл. 200, ал. 4 КТ тогава, когато се претендира обезщетение само за определени видове вреди – имуществени или само неимуществени. Трудното съвместяване на НЗЗРСРТЗ и КЗ (отм.), от една страна, и пренебрегването на промените в КЗ, от друга, са основната причина за проблемите при изясняване на същността на задължителната застраховка „трудова злополука“. Съдебната практика, представена по-долу, ясно показва противоречивата ѝ същност.

На застраховката „трудова злополука“ се придават две функции – обезпечителна (по отношение на работодателя) и обезщетителна (по отношение на пострадалия работник)²⁴. Обезпечителната функция произтича от това, че със сключването и поддържането на договора за застраховка работодателят обезпечава това, което при настъпване на застрахователното събитие той би трябвало да плати²⁵, т. е. обезпечава своята гражданска,

²³ Голева, П. Цит. съч., с. 534.

²⁴ Определение № 167 от 29.3.2021 г. на ВКС по т. д. № 932/2020 г., II т. о., ТК.

²⁵ Постановление № 4 от 30.10.1975 г. на Пленума на ВС, т. 8.

гаранционно-обезпечителна отговорност по чл. 200, ал. 3 КТ²⁶. Застраховката обезпечава отговорността на работодателя, но не се изразява в задължение на застрахователя да обезщети увредения вместо неговия работодател²⁷. Застраховката не изключва отговорността на работодателя, а тъкмо обратното, подпомага го при обезщетяване на вредите по чл. 200 КТ. Затова, ако застрахователят не плати застрахователната сума поради клауза, въвеждаща ограничения в действието на застраховката, работодателят ще дължи обезщетение в по-голям размер за вредоносния резултат, произтичащ от трудовата злополука²⁸.

Тъй като тази застраховка представлява договор в полза на трето лице, при осъществяване на покрития застрахователен риск работодателят може да иска от застрахователя плащане на уговорената застрахователна сума в полза на увредения работник²⁹.

Няма спор, че работодателят, платил обезщетение на пострадалия работник, има регресно право срещу лицето, виновно причинило злополуката (било то друг негов работник или не) или срещу застрахователя, с когото това лице има сключена в своя полза застраховка „гражданска отговорност“³⁰. Не така обаче стоят нещата относно регресното право на работодателя срещу застрахователя по застраховка „трудова злополука“. Съдебната практика приема, че работодателят сключва застрахователния договор по силата на изрично вмененото му от закона задължение, плаща застрахователната премия, но в негова полза не възникват никакви права към застрахователя, включително и регресно суброгаторно право за възстановяване на обезщетението, което е заплатил на работника или на неговите наследници³¹. Така, ако работодателят обезщети увредения работник, той не може да иска от застрахователя платеното, нито на основание сключения между тях договор за застраховка, нито по пътя на суброгацията чрез встъпване в правата на работника срещу застрахователя. Аргументите, които се изтъкват, са няколко. От една страна, задължението на застрахователя е към увредения, респективно към не-

²⁶ Решение № 2139 от 25.3.2013 г. на СГС по в. гр. д. № 9878/2012 г., Решение № 196 от 17.2.2016 г. на ВКС по т. д. № 3034/2014 г., I т. о., ТК.

²⁷ Определение № 292 от 13.5.2021 г. на ВКС по т. д. № 1709/2020 г., I т. о., ТК.

²⁸ Решение № 196 от 17.2.2016 г. на ВКС по т. д. № 3034/2014 г., I т. о., ТК.

²⁹ Решение № 2139 от 25.3.2013 г. на СГС по в. гр. д. № 9878/2012 г.

³⁰ Решение № 72 от 29.6.2022 г. на ВКС по т. д. № 1191/2021 г., I т. о., ТК.

³¹ Решение № 1126 от 6.5.2020 г. на САС по т. д. № 3205/2019 г.

говите наследници, а не към работодателя³². От друга страна, предмет на застраховане са животът и телесната цялост на работниците, а не професионалната отговорност на работодателя³³. Изтъква се още, че не е налице хипотеза на застраховане на имуществената отговорност на работодателя³⁴. Изолирано в съдебната практика се явява виждането, че този застрахователен договор трябва да се подведе под правната норма на застраховката „гражданска отговорност“³⁵. Следваща причина, която се сочи срещу възможността работодателят, обезщетил пострадалия работник, да претендира от застрахователя платеното, като суброгира в правата на работника срещу застрахователя, е, че работодателят изпълнява свое, а не чуждо задължение³⁶. Изолирано остава виждането, че е налице изискуемият по чл. 74 ЗЗД правен интерес и работодателят, изпълнил задължението на застрахователя да заплати договорената сума, има вземане спрямо него за платеното³⁷. На работодателя, обезщетил работника, се отказва връщане от застрахователя на платеното и на основание чл. 59 ЗЗД, тъй като със заплащането на обезщетението по чл. 200 КТ работодателят не се е обеднил неоснователно, а застрахователят не се е обогатил за негова сметка със средства, които са му спестени от застрахователното обезщетение³⁸. Същевременно обаче, ако след като работодателят е обезщетил работника, застрахователят също му плати, се допуска работодателят да търси от работника, респективно от наследниците на починалото лице, платеното в повече³⁹.

Разгледаното дотук се отнасяше до обезпечителната функция на задължителната застраховка „трудова злополука“. Обезщетителната ѝ функция се оказва дори още по-проблемна. Това се дължи на противоречието, че макар изрично да се изтъква, че тази застраховка има обезпечителна и обезщетителна функция, същевременно се добавя, че това е лична застраховка, която няма обезщетителен характер⁴⁰ или няма пряко обезщетително действие⁴¹. Самото понятие „пряко обезщетително дейст-

³² Определение № 292 от 13.5.2021 г. на ВКС по т. д. № 1709/2020 г., I т. о.

³³ Решение № 1126 от 6.5.2020 г. на САС по т. д. 3205/2019 г.

³⁴ Решение № 1252 от 5.8.2014 г. на СГС по т. д. № 8937/2012 г.

³⁵ Решение № 2139 от 25.3.2013 г. на СГС по в. гр. д. № 9878/2012 г.

³⁶ Решение № 1252 от 5.8.2014 г. на СГС по т. д. № 8937/2012 г.

³⁷ Решение № 2307 от 9.11.2017 г. на САС по в. т. д. № 2053/2017 г.

³⁸ Определение № 292 от 13.5.2021 г. на ВКС по т. д. № 1709/2020 г., I т. о.

³⁹ Решение № 7 от 25.3.2021 г. на ВНАС по в. т. д. № 446/2020 г.

⁴⁰ Решение № 1473 от 14.6.2018 г. на САС по в. гр. д. № 2288/2018 г.

⁴¹ Решение № 196 от 17.2.2016 г. на ВКС по т. д. № 3034/2014 г., I т. о., ТК.

вие“ е неясно и в съдебната практика се използва единствено и само във връзка конкретно със задължителната застраховка „трудова злополука“. Аргументите за липса на обезщетителен характер произтичат от това, че предмет на застраховката е лично неимуществено благо – животът и телесната цялост на работниците⁴², че се дължи плащане на изначално уговорена сума⁴³, а не обезщетение за действително причинените вреди на застрахования в резултат на застрахователното събитие⁴⁴.

И след промените в КЗ в частта именно на застраховката „злополука“, свързани най-вече с въвеждането на възможност тя да бъде за плащане на фиксирана сума, на обезщетение на размера на причинените вреди или комбинация от двете, остава разбирането на съдебната практика, че при задължителна застраховка „трудова злополука“ не се дължи компенсиране на настъпилите вреди в размера, в който те са причинени, а плащане на изначално уговорена фиксирана сума (чл. 459, ал. 4 КЗ)⁴⁵. Това води до две заключения. От една страна се приема, че плащането по застраховката се кумулира с други плащания, получени от пострадалото лице от причинителя на злополуката или от неговия застраховател. Това следва от идентичните разпоредби на чл. 448, ал. 2 КЗ и чл. 238, ал. 2 КЗ (отм.), като се обръща внимание, че те използват термина „застрахователна сума“, а не „застрахователно обезщетение“⁴⁶. Оттук се заключава, че тази застраховка не притежава пряко обезщетително действие, а се заплаща наред с другите обезщетения. Ако работодателят, причинителят на злополуката или неговият застраховател вече са платили на увреденото лице, застрахователят по застраховката „трудова злополука“ няма основание да откаже да плати на пострадалия работник или неговите наследници. От друга страна, от приложимостта на горните разпоредби се прави извод и за това, че платилият застраховател по задължителната застраховка „трудова злополука“ няма право на регрес както спрямо работодателя⁴⁷, така и срещу виновния причинител на злополуката и други застрахователи.

На въпроса трябва ли платеното по застраховка „злополука“ да се приспадне от обезщетението по застраховка „гражданска отговорност“ на причинителя на вредата се прави разграничение дали се касае за за-

⁴² Решение № 196 от 17.2.2016 г. на ВКС по т. д. № 3034/2014 г., I т. о., ТК.

⁴³ Решение № 176 от 1.1.2018 г. на САС по в. гр. д. № 1264/2017 г.

⁴⁴ Решение № 491 от 13.3.2015 г. на САС по в. гр. д. № 3984/2014 г.

⁴⁵ Решение № 56557 от 3.3.2020 г. на СРС по гр. д. № 17735/2019 г.

⁴⁶ Определение № 260 от 19.5.2020 г. на ВнаС по в. ч. гр. д. № 169/2020 г.

⁴⁷ Решение № 154 от 1.12.2014 г. по т. д. № 3050/2013 г., I ТО на ВКС.

дължителна застраховка „трудова злополука“ или за лична доброволна застраховка „злополука“. Приема се, че платеното по задължителната застраховка трябва да се приспада от обезщетението по застраховка „гражданска отговорност“, а това по доброволната застраховка не трябва да се приспада⁴⁸. Често в съдебната практика се цитира т. II от ППВС № 1/25.5.1961 г., където се приема, че получената от увредения застрахователна сума по личната застраховка за живот или злополука не подлежи на приспадане от обезщетението по чл. 45 ЗЗД.

Задължителната застраховка „трудова злополука“ е вид застраховка „злополука“. Преди 2016 г. застраховката „злополука“ се подчинява на общ режим със застраховката „живот“ с всички произтичащи от това последици, което прави трудно съвместяването на КТ, КЗ и НЗЗРСРТЗ. Затова се стига до положения, при които застраховката има обезщетителен характер по отношение на работника/служителя, но същевременно няма обезщетителен характер, защото е лична застраховка. По същия начин се оказва, че застраховката се кумулира с други обезщетения, но същевременно подлежи на приспадане от обезщетението, което дължи работодателят и т. н.

След 2016 г. застраховката „злополука“ може да бъде за изплащане на фиксирана парична сума или за изплащане на обезщетение на размера на причинените вреди, като за всяка от тях съответно приложение намират конкретни разпоредби относно застраховка „живот“ (чл. 459, ал. 4 и 5 КЗ). С оглед на спецификата на правилата, към които се препраща, изглежда, че първият вид застраховка „злополука“ няма обезщетителен характер, а вторият има. Обаче законът не абсолютизира формата на застрахователното плащане като определящ характера на застраховката. Основание за това дава факта, че законът не изключва възможността да има застраховка „злополука“ за изплащане на фиксирана застрахователна сума или пропорционална част от нея, която да бъде с обезщетителен характер⁴⁹. Подобна конструкция законът предвижда и при имущественото застраховане срещу вреди, което по изключение може да бъде и за договорена фиксирана парична сума (чл. 387 КЗ).

⁴⁸ Решение № 116 от 3.7.2017 г. на ВКС по т. д. № 1921/2016 г., I т. о., ТК.

⁴⁹ Това законодателно решение се критикува от Голева, П. Цит. съч., с. 533. Приема се, че не би могло да се приложи целият чл. 438 КТ при застраховката „злополука“ за изплащане на обезщетение за вреди, тъй като последното има обезщетителен характер.

И след промените в КЗ съдебната практика по инерция продължава да разглежда задължителната застраховка „трудова злополука“ като застраховка за изплащане на фиксирана сума без обезщетително действие или без „пряко обезщетително действие“, с приложимост съответно на правилата за кумулация с други обезщетения и невъзможност за регрес и суброгация. Начинът, по който се определят дължимите от застрахователя плащания по НЗЗРСРТЗ, е следният: в случай на смърт се дължи плащане на посочената в договора застрахователна сума; в случай на трайно намалена работоспособност – процент от застрахователната сума и в случай на временна неработоспособност – процент от месечната брутна работна заплата на работника/служителя (чл. 9 НЗЗРСРТЗ). За изплащане на съответните суми е достатъчно представяне на акт за смърт или документи за временната или трайно намалената работоспособност, без да е нужно да се доказват конкретния вид и размер на вредите (чл. 11 НЗЗРСРТЗ). От външна страна тези разпоредби насочват към застраховка за изплащане на фиксирана сума или пропорционална част от нея. Когато обаче се определя характера на застраховката – обезщетителен или не, би трябвало да се съобразят и други значими обстоятелства, свързани със съответната застраховка, извън единствено формално обявения начин на изчисляване на дължимото плащане. Водещо в случая трябва да бъде това, че наредбата определя дължимите от застрахователя плащания като застрахователни обезщетения, че чл. 200, ал. 4 КТ изрично предвижда приспадане на полученото специално по този вид застраховка, че застраховката е относима към отговорността на работодателя и има за цел да обезпечи изплащането на дължимото от работодателя обезщетение. Следва да се приеме, че задължителната застраховката „трудова злополука“ има обезщетителен характер и за нея следва да намерят приложение правилата за онзи вид застраховка „злополука“, който има такъв характер, независимо от наименованието му, а именно чл. 459, ал. 5, а не чл. 459, ал. 4 КЗ. При всички случаи въвеждането на вътрешно подразделяне на застраховката „злополука“ в КЗ налага задължителната застраховка „трудова злополука“ да се преразгледа и вече през призмата на новото деление да се потвърди или отрече вида и характера ѝ.

На следващо място стои въпросът какъв е видът на вредите, които се обезщетяват по задължителната застраховка „трудова злополука“ и как следва да се извършва приспадането на полученото по тази застраховка тогава, когато работникът или неговите наследници претендират не общо

обезщетение за имуществени и неимуществени вреди, а обезщетение само за неимуществени вреди и/или за отделни видове имуществени вреди.

В съответствие с чл. 200, ал. 4 КТ работодателят се освобождава напълно от задължението си само ако сумата, платена като застрахователно обезщетение, е равна или надхвърля размера на сбора от обезщетенията за имуществени и неимуществени вреди, които той дължи по чл. 200, ал. 3 КТ, а ако платеното от застрахователя е по-малко от дължимото от работодателя, последният дължи разликата между двете суми⁵⁰. Няма съмнение, че това е така, когато се претендира общо обезщетение за всички имуществени и неимуществени вреди.

За разлика от колебанията дали да се приспадне обезщетението/пенсията по обществено осигуряване от обезщетението за неимуществени вреди, по отношение приспадането на изплатеното обезщетение по задължителната застраховка „трудова злополука“ практиката изглежда сякаш по-единодушна⁵¹. Приема се, че тази застраховка обезпечава отговорността на работодателя за причинени неимуществени вреди вследствие на настъпила трудова злополука⁵² и платеното по нея следва да се приспадне от обезщетението за неимуществени вреди. В подкрепа се изтъква аргументът, познат по повод на осигурителните обезщетения, че когато разпорежда намаляването да се извърши от „дължимото обезщетение“, законът не предвижда това да става в случаите на предявени претенции само или и за имуществени вреди⁵³. Сходно е и разсъждението, че нито законът (чл. 200, ал. 4 КТ във вр. с чл. 200, ал. 3 КТ), нито наредбата (арг. чл. 9, ал. 3 НЗЗРСРТЗ), отграничават вида на причинените вредоносни последици от настъпване на трудовата злополука – имуществени или неимуществени, поради което със заплатеното застрахователно обезщетение може да бъде намалено обезщетението както за имуществените, така и за неимуществените вреди⁵⁴. Прихващането на дължимото от работодателя обезщетение за неимуществени вреди от трудовата злополука с размера на получените суми по застраховката се обосновава с принципа на чл. 51,

⁵⁰ Решение № 211 от 29.3.2010 г. на ВКС по гр. д. № 719/2009 г., IV г. о., ГК.

⁵¹ Изолирано се явява Решение № 1647 от 22.12.2022 г. на РС – Русе по гр. д. № 3412/2022 г., където е изразено становище, че неимуществените вреди не попадат в покритите застрахователни рискове.

⁵² Решение № 5673 от 27.8.2018 г. на СГС по гр. д. № 12166/2015 г.

⁵³ Решение № 227/25.10.2016 г. по гр. д. № 1405/2016 г. на ВКС, IV г., Решение № 191 от 18.3.2010 г. на ВКС по гр. д. № 824/2009 г., IV г. о., ГК.

⁵⁴ Решение № 2139 от 25.3.2013 г. на СГС по в. гр. д. № 9878/2012 г.

ал. 1 ЗЗД, че обезщетението трябва да е равностойно на действителните вреди⁵⁵.

За отговора на въпроса следва ли от дължимото от работодателя обезщетение за неимуществени вреди да се приспадне полученото обезщетение по задължителна застраховка „трудова злополука“ не може да се изходи от това, че законът не е обвързал приспадането изрично само с имуществените вреди. Уредбата в чл. 200 КТ има друга цел, а и вече стана ясно при тази уредба, че конкретно обезщетението и/или пенсията по обществено осигуряване не могат да се приспадат от обезщетението само за неимуществени вреди. При положение че видът на вредите, от които ще се извършва приспадането, е зададен във въпроса – неимуществени вреди, определящ става видът на вредите, които се покриват със застрахователното обезщетение по задължителната застраховка „трудова злополука“.

Тук следва да се съобрази чл. 17 НЗЗРСРТЗ, съгласно който застрахователят отговаря за причинените вреди на здравето на работника и служителя при трудова злополука до размера на застрахователната сума. Застрахователното обезщетение е заложено да е за всички и всякакви вреди, без да се прави разлика между имуществени и неимуществени. Това се подкрепя и от подхода на НЗЗРСРТЗ към размера, основата на определяне на застрахователната сума и начина на изчисляване на застрахователното обезщетение. Застрахователната сума не може да бъде по-малка от 7-кратния размер на годишната брутна заплата на работника/служителя. Застрахователното обезщетение е в размер на цялата застрахователна сума при смърт и на процент от нея при трайно намалена работоспособност, пропорционално на процента неработоспособност. Тъй като застрахователното обезщетение при смърт и трайно намалена работоспособност покрива всякакви вреди, причинени от трудовата злополука, независимо от вида им, то може да се съотнесе към дължимото от работодателя обезщетение независимо дали то е общо за имуществени и неимуществени вреди, за всяко от тях поотделно или за части от тях. Полученото от пострадалия или неговите наследници застрахователно обезщетение подлежи на приспадане от всяко дължимо от работодателя обезщетение, включително когато то е само за неимуществени вреди.

---

⁵⁵ Решение № 190 от 26.7.2013 г. на ВКС по гр. д. № 20/2013 г., III г. о., ГК.

Само в хипотезата на временна неработоспособност застрахователното обезщетение се определя като процент от месечната брутна работна заплата, при която е сключена застраховката, за всеки започнат месец временна неработоспособност в зависимост от продължителността на загубената работоспособност. Установен е максимален размер на обезщетението от 10 %, който се отнася до случаите на неработоспособност, продължила над 121 календарни дни. Този размер е от порядък да покрие напълно или частично разликата между пропуснатото трудово възнаграждение и изплатеното обезщетение по общественото осигуряване⁵⁶. Доколкото става въпрос за изчисление на обезщетение на основата на трудовото възнаграждение съобразно периода, в който лицето не може да получава трудовото си възнаграждение, може да се приеме, че това обезщетение се отнася към трудовото възнаграждение, което остава непокрито от обезщетението по обществено осигуряване. По тази причина изплатеното застрахователно обезщетение за временна неработоспособност по задължителната застраховка „трудова злополука“ следва да се приспадне само от обезщетение, което е за вреди от пропуснато трудово възнаграждение, независимо дали то се претендира самостоятелно или с други имуществени или с неимуществени вреди.

Други приспадания от обезщетението по чл. 200 КТ

От обезщетението, което работодателят дължи при трудова злополука или професионална болест, е възможно да се приспадат и други суми и плащания, извън обезщетенията и/или пенсията по обществено осигуряване и задължителна застраховка „трудова злополука“.

От дължимото от работодателя обезщетение трябва да се приспадне обезщетението, което делинквентът или неговият застраховател са изплатили на увреденото лице⁵⁷.

От размера на обезщетението, но само за пропуснатото трудово възнаграждение, трябва да се приспадне и обезщетението, изплатено от работодателя на осигуреното лице за първите три работни дни от временната неработоспособност (чл. 40, ал. 5 КСО).

⁵⁶ Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионално заболяване е в размер на 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителните вноски (чл. 41, ал. 1 КСО).

⁵⁷ Решение № 29 от 11.7.2019 г. на ВКС по гр. д. № 1865/2018 г., III г. о., ГК.

В случай на трудоустрояване от обезщетението, свързано с трудовото възнаграждение отпреди увреждането, трябва да се приспадне размера на трудовото възнаграждение, получавано за работата, на която работникът/служителят е трудоустроен (чл. 47, ал. 1 КСО).

От обезщетението, но само ако то включва претенция за направени разходи за придружител, трябва да се приспадне получената добавка за чужда помощ. В съответствие с правилото да се приспадат ползите, които покриват същия вид вреди, за които се търси обезщетение, добавката за чужда помощ към пенсията за първа група инвалидност няма да се вземе предвид при определяне на разликата между трудовото възнаграждение, получавано преди злополуката, и отпуснатата пенсия за инвалидност за претърпени имуществени вреди⁵⁸. В други случаи може да се откаже приспадане поради това, че получаването на бъдещата облага е несигурно. Затова например не може да бъде приспадана от обезщетението за имуществени вреди целевата социална помощ, когато тя е само евентуална бъдеща облага, която увреденият би имал право да получи⁵⁹.

От обезщетенията за направени разходи за профилактика и рехабилитация, от една страна, и за помощно-технически средства, свързани с увреждането, от друга страна, трябва да се приспадне съответно получената за всяка от тях целева парична помощ по чл. 12, ал. 1, точки 2 и 4 КСО.

Налице са съответно и хипотези, при които няма да се извърши приспадане от обезщетението по чл. 200 КТ. Така например няма да се приспадне онова, което работодателят е платил на пострадалия работник/служител като помощ във връзка с увреждането, защото то не представлява обезщетение. Не се приспадат и заплатените на пострадалите застрахователни суми по техни лични застрахователни договори „живот“ или „злополука“, защото се касае до личен договор за застраховка⁶⁰. От обезщетението, претендирано от наследниците, няма да се приспадне и полученото от тях наследството, тъй като ползата не е пряка последица от увреждането и подобно прихващане противоречи на морала⁶¹.

⁵⁸ Решение № 286-85-IV, цит. по Йосифов, Б., Б. Балабанов. Цит. съч., с. 73. Тази добавка е предназначена за възнаграждение на придружителя за положения от него труд за обслужване на увредения.

⁵⁹ Определение № 60663 от 1.10.2021 г. на ВКС по гр. д. № 818/2021 г., III г. о.

⁶⁰ Постановление № 4 от 25.5.1961 г., Пленум на ВС, т. II, Постановление № 4 от 30.10.1975 г., Пленум на ВС, т. 8.

⁶¹ Калайджиев, А. Облигационно право. Обща част. С.: Сиби, 2020, с. 374.

Правилото и критериите за неговото прилагане

След като вече са очертани категориите ползи, които подлежат на приспадане от обезщетението, което работодателят дължи за вредите, причинени на работника или служителя в резултат на трудова злополука или професионална болест, следва да се провери разкриват ли те общи характеристики и признаци, които ги превръщат в конкретни проявления на общия принцип за прихващане на ползите с вредите и какви са критериите, на които те отговарят, за да бъдат категоризирани като подлежащи на приспадане. Така от конкретиката на установените хипотези, при които се допуска или не приспадане, ще се премине към едно по-абстрактно ниво, където те ще се поставят и измерят в перспективата на принципа за прихващане на ползите с вредите, за да се провери дали са общи критерии, които обясняват отделните проявления и осмислят принципа и неговото прилагане при определяне на имуществената отговорност на работодателя. Съществуват различни подходи към тази задача. Избраният тук не е оптимален поради нуждата от предварителни логически допускания. Първото е, че установените по-горе категории ползи, както тези, които подлежат, така и тези, които не подлежат на приспадане, са безспорни. Второто е, че предвидените в закона приспадания са изрично записани потвърждения на общ и единен принцип за прихващане на ползите с вредите, а не са хипотези, записани изрично в закона поради това, че не отговарят на общоприложимите за този принцип критерии. Разбира се, възможно е проверката да установи, че хипотезите на приспадания при имуществената отговорност на работодателя са толкова разнородни и вътрешно противоречиви, че не могат да се подчинят на никакви общи критерии за тяхното извършване, които да ги обяснят изцяло.

Макар правилото за прихващане на ползите с вредите да е общо за договорната и деликтната отговорност, тук при разглеждането му ще се акцентира на проявленията му при деликтната отговорност, тъй като имуществената отговорност на работодателя за вреди, причинени на работника/служителя поради трудова злополука или професионална болест, е деликтна.

Преди уреждане на имуществената отговорност на работодателя в действащия КТ от 1986 г. отговорността се е реализирала по реда на

членове 45–54 ЗЗД⁶². След промяната специалната уредба по чл. 200 КТ изключва отговорността по ЗЗД, който остава само със субсидиарно приложение (чл. 212 КТ). Пострадалият работник може да търси от своя работодател обезщетение за вреди от трудова злополука при условията на чл. 200 КТ, а не на основание чл. 49 във вр. с чл. 45 ЗЗД⁶³. Ако преди промяната в КТ е безспорно, че отговорността на работодателя е деликтна, то след нея мненията не са толкова еднозначни. Според едни това е специфична имуществена отговорност по трудовото право, според други е гражданска отговорност. В рамките на второто становище едни я определят като договорна, други като деликтна отговорност⁶⁴. В Тълкувателно решение № 4 от 29.1.2013 г. по тълк. д. № 4/2012 г., ВКС, ОСГТК, по повод обезщетяването на неимуществени вреди при договорна отговорност ВКС отбелязва, че с КТ от 1986 г. законодателят преурежда отговорността на работодателя за вреди от смърт или увреждане на здравето на работника или служителя като договорна. Това становище основателно се критикува, като се поддържа, че отговорността на работодателя е деликтна по своя характер⁶⁵. Изтъква се още, че изместването на уредбата от ЗЗД към КТ не означава, че основанието на отговорността се променя от деликтно на договорно⁶⁶.

Тезата за деликтния характер на отговорността на работодателя по чл. 200 КТ е правилна и трябва да се подкрепи. Обособяването на отговорността в КТ е израз на особените правила, на които се подчинява този вид отговорност, специалната социална функция, които тя трябва да изпълни, и засилената защита, която трябва да се осигури на работника/служителя. Деликтният характер на отговорността се обуславя и от характера на засегнатите блага – живот и здраве, които стоят начело на защитените при деликтна отговорност ценности⁶⁷. Разбира се, става въпрос за особен вид деликтна отговорност, която е обективна, с гаранционно-обезпечителен

⁶² След Освобождението на България имуществената отговорност на работодателя се урежда по правилата на деликтната отговорност (членове 56–62 от ЗЗД от 1892 г.) и напълно следва уредбата на Френския граждански кодекс. Мръчков, В. Имуществената отговорност на работодателя, С.: Сиби, 2013, 22–24.

⁶³ Тълкувателно решение № 45 от 19.4.1990 г. по гр. д. № 33/1989 г., ОСГК.

⁶⁴ За различните становища вж. Мръчков, В. Имуществената ..., 34–41.

⁶⁵ Пак там, 41–52.

⁶⁶ Тасев, С. Деликтната отговорност, С.: Сиела, 2009, цит. съч., с. 116.

⁶⁷ Мръчков, В. Имуществената... Цит. съч., 50–51.

характер, за вреди, произтичащи от трудова злополука или професионална болест⁶⁸.

Определянето на обезщетението при деликтна отговорност се ръководи от няколко основни принципа. Пострадалото лице трябва да получи пълно обезщетение за причинените му вреди, което да отрази разликата между реалното положение, в което то се намира след увреждането и хипотетичното положение, в което щеше да се намира, ако не се беше случило увреждането. Пострадалият трябва да получи нито повече, нито по-малко от това, което му се следва, а за определяне на този точен размер следва да се вземат предвид не само вредите, но и ползите, произтекли за пострадалия от поведението на делинквента. Вземат се предвид единствено ползите, възникнали за пострадалия, не и ползите, възникнали за делинквента. В нашето законодателство само по изключение се допуска определяне на обезщетението с оглед на приходите на нарушителя. Това се наблюдава главно при нарушаване на правата на интелектуална собственост⁶⁹.

Целта на прихващането на вредите с ползите е да не се стига до двойно обезщетение за едни и същи вреди или до неоснователно обогатяване, при което пострадалият ще се окаже след увреждането в по-добро положение, отколкото е бил преди него. По тази причина остойносттаването на вредите трябва да се извърши паралелно с отчитане на разноските, които пострадалият си спестява, и на облагите, които получава в резултат на деликта. Правилата за определяне на обезщетението се стремят да постигнат т. нар. „нето-резултат“, който се получава от разликата между паричната оценка на неблагоприятните и на благоприятните последици за увреденото лице⁷⁰.

В българското право институтът на прихващане на ползите с вредите няма обща законова уредба. Въпреки това той безспорно се признава като правило и се обосновава с общи принципи⁷¹. Такъв е подходът и на

⁶⁸ Решение № 395 от 10.10.2012 г. на ВКС по гр. д. № 1538/2011 г., IV г. о., ГК.

⁶⁹ Вж. чл. 95а от Закона за авторското право и сродните му права и чл. 76а от Закона за марките и географските означения.

⁷⁰ Кожухаров, А. Облигационно право. Общо учение за облигационното отношение. С.: Наука и изкуство, 1958, с. 326.

⁷¹ Диков, Л. Курс по българско гражданско право. Том III. Облигационно право. Обща част. III издание, С.: Университетска печатница, 1943, с. 133.

европейските правни системи⁷², които го обявяват за „общ принцип“, „за общопризнат принцип“⁷³.

Прихващането на ползите с вредите (*compensatio lucri cum damno*) е самостоятелен институт, различен от прихващането на насрещни вземания и прихващане на изпълнението⁷⁴. Намаляването на обезщетението поради приспадане на ползите е различно и от намаляването на обезщетението поради изваждане от него на онези вреди, които пострадалият е можел да избегне, ако беше положил грижата на добър стопанин да ограничи размера на вредите. Няма прихващане на вредите с ползите и когато вещта е само повредена, тъй като самата стойност на вредите се определя съобразно намалената стойност на вещта, а не се прави компенсация на вредите с останалото от вещта след увреждането⁷⁵.

Ползите за пострадалия могат да бъдат два вида – разходи, които той си е спестил, и приходи, които е получил в резултат на увреждането⁷⁶. Друго, използвано в литературата деление на ползите, е в зависимост от техния източник – ползи, които произтичат директно от самия неправомерен акт, от действия на пострадалия и от трети лица. С оглед на конкретно разглежданите тук отношения, свързани с отговорността на работодателя по чл. 200 КТ, в първата категория ползи попадат разноските за транспорт или храна, които пострадалият си спестява по време на болничния си престой⁷⁷. Във втората категория попадат ползи, произтекли от действия на пострадалия работник по намаляване на вредите, като например

⁷² Историческите корени на правилото за прихващане на вредите с ползите са неясни и доста спорни. Те са толкова разнопосочни, че според едни автори правилото било известно още на класическото римско право, а според други се появило като резултат от теорията за разликата на Момзен. За тези становища вж. авторите, посочени от Venchiarutti, A. Four Judgments of the Sezioni Unite of the Italian Court of Cassation on the *compensatio lucri cum damno*, *European Review of Private Law*, vol. 28, issue 3 (2020), p. 688, f. n. 3.

⁷³ López, F. Interpretation of the *Compensatio Lucri cum Damno* Rule by the Spanish Case Law, *European Review of Private Law*, vol. 28, issue 3 (2020), 741–748, p. 741, Harris, D., D. Campbell, R. Halson. *Remedies in Contract and Tort (Law in Context)*. 2nd ed. Cambridge: CUP, 2006, p. 76.

⁷⁴ Калайджиев, А. Цит. съч., с. 374.

⁷⁵ Решение № 132 от 10.4.2012 по гр. д. № 1233/2011 на ВКС, II г. о.

⁷⁶ Обичайните примери за прихващане на вредите с ползи, които се дават в областта на деликтната отговорност, са получаването на застрахователно обезщетение за погиналата вещ, определянето на наследствена пенсия, увредената вещ може да бъде предадена за вторични суровини, отсечените дървета могат да се използват за строителен материал, от умрелите животни може да остане кожа, запазени са бензин или части от унищоженото моторно превозно средство и т. н. Калайджиев, А. Цит. съч., с. 373, Апостолов, И. Цит. съч., с. 102.

⁷⁷ В чуждестранната практика този тип спестени разноски обичайно се приемат като подлежащи на приспадане. В Германия от претендирания размер на разноските за болнично лечение се приспадат по € 5–10 на ден като спестени дневни разноски за храна. Magnus, U. *Vorteilsausgleichung* – a

постъпленията, които е получил на мястото, където е трудоустроен. В последната категория влизат ползи, които пострадалият е получил от трети лица. Именно това е категорията, която главно се изследва тук – постъпления, които пострадалият е получил от органа по общественно осигуряване, от застрахователи, от други лица. Прихващанията с ползи, произтичащи от трети лица, имат отношение към обезщетението на пострадалия и към отговорността на делинквента. Обаче към отговорността на делинквента отношение има и възможността третото лице, от което произтича ползата, да търси обратно от делинквента даденото. Ако третото лице няма право на регрес спрямо делинквента, има опасност да се стигне до неоправдано освобождаване на делинквента от отговорност. Срещу опасността пострадалият неоснователно да се облагодетелства с двойно обезщетение за едни и същи вреди служи правилото за прихващане на ползите с вредите, а срещу опасността делинквентът неоснователно да бъде освободен от отговорност служи правото на регрес и суброгация. От направения по-горе преглед се установи, че от размера на дължимото от работодателя обезщетение се приспада обезщетението и/или пенсията по общественно осигуряване, включително наследствената пенсия, платеното по задължителна застраховка „трудова злополука“, помощите и добавките по общественно осигуряване, трудовото възнаграждение, получено от работника на мястото, където е трудоустроен, обезщетението, изплатено от работодателя на осигуреното лице за първите три работни дни от временната неработоспособност, обезщетенията, които пострадалият е получил от лицето, виновно причинило злополуката или от неговия застраховател. Не подлежат на приспадане наследството, получено при смърт на работника или служителя, застрахователната сума по доброволна застраховка, направена от пострадалия, даренията, включително платеното от работодателя като помощ на пострадалия работник.

Видно от горното, хипотетично възможният критерий за законова установеност на случаите на приспадане на ползи от обезщетението за вреди е невалиден и неприложим. Всъщност този критерий никога не е бил водещ. Основният критерий, утвърден от съдебната практиката и доктрината за прихващане на ползите с вредите, е причинната връзка. Водещото условие, което се поставя пред *compensatio lucri cum damno*, е между вредоносното поведение и ползите да е налице пряка причинна

typical German institute of the law of damages? In: Voordeelstoerekening naar Duitsen Nederlands recht, Walters Kluwer, 2015, p. 12.

връзка⁷⁸. Ползите трябва да са причинени от същото поведение, което е причинило и вредите⁷⁹. Поради това, че отговорността на работодателя е обективна, причинна връзка се търси между ползата и трудовата злополука/професионалната болест, а не между ползата и виновното поведение, каквото може и да няма.

Симетрията на причинната връзка между трудовата злополука/професионалната болест както с вредите, от една страна, така и с ползите, от друга, изисква както вредите, така и ползите да са нейна пряка и непосредствена последица. В разглежданите случаи ползите определено не са непосредствени, тъй като безспорно са опосредени от участието на трето лице в причинния процес. Това само по себе си не е пречка за причинната връзка по аналогия с вредите, които могат да бъдат преки, дори когато не са непосредствено следствие на вредоносното поведение⁸⁰. Намесата на трето лице не води до прекъсване на причинната връзка, тъй като поведението му не е напълно самостоятелно, радикално независимо и несвързано с трудовата злополука/професионалната болест.

Българското право свързва понятието за причинна връзка главно с теорията за необходимата и за адекватната причинна връзка. Теорията за необходимата причина изисква да се установи дали увреденото лице е щяло да получи ползата, ако не беше се случила трудовата злополука или професионалното заболяване. Всички типизирани категории ползи, включени в предмета на настоящото изследване, изглежда отговарят на това първо изискване. Съмнение би могло да се появи единствено по отношение на наследствената пенсия и полученото наследство, доколкото би могло да се възрази, че те биха се получили от наследниците и без трудовата злополука или професионалната болест. По повод конкретно на наследството се възразява, че наследниците така или иначе са щели да получат наследството⁸¹, дори и без вредоносното увреждане⁸². Същото би могло да се каже и за наследствената пенсия, която е щяла да се получи независимо от причината за смъртта, т. е. и без трудовата злополука/

⁷⁸ Апостолов, И. Облигационно право. Част първа. Общо учение за облигацията. С.: БАН, 1990., с. 101.

⁷⁹ Диков, Л. Цит. съч., 133–134, Апостолов, И. Цит. съч., с. 102, Калайджиев, А. Цит. съч., с. 374. Кожухаров, А. Цит. съч., с. 326.

⁸⁰ Кожухаров, А. Цит. съч., с. 326.

⁸¹ В немската съдебна практика има склонност да се вземат предвид множество допълнителни съображения и предположения относно размера на наследството и какво би представлявало то в един по-късен момент и т. н., които правят изводите силно спекулативни. Magnus, U. Op. cit., 10–11.

⁸² Диков, Л. Цит. съч., с. 136.

професионалната болест. Следва обаче да се приеме, че изискването за необходима причинна връзка е изпълнено и при наследствената пенсия, и при наследството, не само защото конкретно по този критерий те са твърде сходни и трудно само на тази основа може да се обясни защо наследствената пенсия се приспада от обезщетението, а наследството – не, но и защото проверката за необходимата причинна връзка е дали пострадалият е щял да получи ползата и без злополуката/заболяването към момента, когато това реално се е случило, а не към някакъв възможен бъдещ момент. При определяне на обезщетението винаги се търси разлика между едно реално и едно хипотетично положение. В случая хипотетичното положение е това, в което пострадалият е щял да се намира, ако не беше се случила трудовата злополука/заболяването, а не положението, в което абстрактно би могъл неизвестно кога да се намира в бъдеще и без трудовата злополука/професионалната болест.

След като всички изследвани категории ползи преминават първата проверка, се налага прилагане на следващ критерий, а именно дали причинната връзка е адекватна, т. е. дали ползата се явява нормално, закономерно, типично и обичайно следствие от трудовата злополука/професионалната болест. Прилагането на този критерий може да обясни почти всички разглеждани хипотези. Обезщетението за временна неработоспособност, пенсията за инвалидност, помощите от държавното обществено осигуряване, обезщетението по задължителната застраховка „трудова злополука“, обезщетението на пострадалия, платено от виновния причинител на вредата или застрахователя, с когото виновният причинител има сключена застраховка „гражданска отговорност“, са типична и нормална последица от трудовата злополука/професионалното заболяване. Същевременно, няма адекватна причинна връзка тогава, когато ползите се явяват далечна, случайна и несигурна последица. Такива са даренията, направени от трети лица, които спонтанно, без каквато и да било предварителна сигурност, правят жест на съпричастност и състрадание към пострадалото лице. По същите съображения трябва да се изключат и помощите, дадени на пострадалия от работодателя. По същия начин не може да се очаква, че пострадалият доброволно ще си направи и поддържа лична застраховка, че превантивно ще ангажира свои ресурси, за да се погрижи сам за себе си. Що се отнася до платеното по застраховка „трудова злополука“, сключена от работодателя в полза на работниците и служителите извън задължителната по НЗРСРТЗ, следва да се приеме, че

то подлежи на приспадане тогава, когато застраховката има обезщетителен характер и работодателят я сключва с цел да обезпечи отговорността си към застрахованото лице. Обратно, не може да се очаква, че работодателят ще прави в полза на работниците и служителите си застраховки без обезщетителен характер и без отношение към неговата евентуална имуществена отговорност спрямо тях.

Критерият за адекватната причинна връзка обаче трудно може да обясни защо полученото наследство не се приспада от обезщетението, а наследствената пенсия се приспада. И двете могат да се разгледат като адекватна последица при смърт в резултат на трудова злополука или професионална болест, макар и с една обща особеност – и при двете причина за получаването на наследството, съответно пенсията, е смъртта, а трудовата злополука и професионалната болест само създават условията за осъществяване на тази причина. Ето защо се оказва нужно да се прибегне до нов критерий. В съдебната ни практика такъв може да се открие в обезщетителния характер на извършеното към пострадалия плащане⁸³. За доктрината такива са видът на ползата, източникът и целта ѝ⁸⁴. Тези допълнителни фактори се въвеждат главно, за да се обясни защо даренията и личните застраховки не подлежат на приспадане. Обяснение защо полученото наследство не подлежи на приспадане от дължимото обезщетението се търси и в морала⁸⁵.

Как е решен в сравнителноправен план въпросът за *compensatio lucri cum damno* при деликтната отговорност в други европейски държави? За целите на настоящото изследване може би е важно да се почне оттам, че за разлика от българското право, редица чужди правни системи приемат, че не само полученото наследство, но и наследствената пенсия не подлежи на приспадане от обезщетението за вреди при деликтна отговорност. В по-общ план следва да се констатира наличието на съществени трудности да се изведат общи предпоставки на *compensatio lucri cum damno*, поради което отделните групи случаи се типизират и третират поотделно. Причинната връзка, сама по себе си с множество неясноти, се оказва непосилна да реши всички хипотези на възможни ползи, което

⁸³ Постановление № 4 от 30.10.1975 г., Пленум на ВС, т. 8, Р 1909-1971-І ГО, цит. по Цачев, Л. Закон за задълженията и договорите. Текст, съдебна практика, литература и кратки бележки. С.: Военно издателство, 1990, с. 213.

⁸⁴ Голева, П. Обезщетяване на пострадали при пътно-транспортни произшествия. С.: БАН, 1991, с. 47; Калайджиев, А. Цит. съч., с. 374.

⁸⁵ Калайджиев, А. Цит. съч., с. 374.

обулавя въвеждането на нови критерии. Италия, Белгия, Германия и други европейски държави установяват като водещ критерий за извършване на прихващането целта, с оглед на която е дадена облагата. Важно е дали облагата е предоставена да се подпомогне пострадалия или да се облекчи положението на делинквента⁸⁶. Показателна е практиката на Касационния съд на Италия, който през 2018 г. внесе съществена промяна в съществуващите до този момент изисквания за прихващане на ползите с вредите при деликтна отговорност⁸⁷. Като се позовава на Принципите на европейското деликтно право (член 10:103) и на Общата референтна рамка (VI. 6:103), италианският съд отслабва значението на причинната връзка и въвежда нов важен критерий за извършване на прихващането, а именно обезщетителната цел и функция на предоставените облаги. Оказва се обаче, че понятието „обезщетителна цел“ на облагата е проблемно само по себе си и невинаги е лесно установимо. Поради това някои правни системи, като италианската например, към изискването за обезщетителна цел, и по-скоро с цел установяването ѝ, добавят още едно изискване – наличие на законово уредена правна възможност за третото лице, източник на ползата за пострадалия, да суброгира в правата на пострадалия срещу делинквента⁸⁸. Смята се, че след като третото лице има регресно право спрямо делинквента, извършеното от него плащане към пострадалия има отношение към задължението на делинквента за обезщетяване на вредите, т. е. има обезщетителна функция, тъй като покрива вредите, към които е насочена отговорността на делинквента.

Конкретно за наследствената пенсия се приема, че тя трябва да се кумулира с другите обезщетения и да не се приспада от вредите, тъй като има социалноосигурителна, а не обезщетителна цел. Аргументите са, че наследствената пенсия по същността си не е насочена към премахване на последиците, проявили се в имуществото на увреденото лице в резултат

⁸⁶ Magnus, U. Op. cit., 15–17.

⁸⁷ Spada, C. The Equalisation of Benefits (Compensatio Lucri Cum Damno) in the Italian Law. A Possible Inspiration for Other European Member States?, *European Review of Private Law*, vol. 28, issue 3 (2020), 665–682. Четирите дела са свързани с въпроса следва ли да се приспадне от обезщетението за вреди при деликтна отговорност онова, което пострадалото лице е получило не от делинквента, а от трето лице под формата на наследствена пенсия за преживялия съпруг, плащане от застраховател по сключена от пострадалия застраховка или плащане от системата на социалното осигуряване при причинена нетрудоспособност при трудова злополука или при причинена инвалидност. Крайният извод е, че от разглежданите случаи само наследствената пенсия няма да се приспадне от обезщетението.

⁸⁸ Gladinez, T. A Belgian perspective on the need to offset private and social insurance indemnities against compensation for damages in Tort law, *European Review of Private Law*, vol. 28, issue 3 (2020), p. 728.

на деликта, че е изпълнение на обещание, дадено от закона спрямо работника, който жертва част от заплатата си и допринася за поддържане на осигурителното си положение, че няма предвидена в закона суброгация⁸⁹. За италианското и белгийското право например наследствената пенсия няма обезщетителна цел, а представлява изпълнение на задължение, поето от осигурителния орган срещу направените вноски. Тези правни системи възприемат вноските на работника към осигурителната система като решаваща причина за наследствената пенсия⁹⁰.

У нас липсва предвидена изрично от закона или призната на практика правна възможност за регрес на осигурителния орган за изплатените обезщетения и/или пенсии спрямо лицето, виновно причинило трудовата злополука⁹¹. Регресно право се отрича и на застрахователя по задължителната застраховка „трудова злополука“. Ето защо по българското право, поне досежно имуществената отговорност на работодателя, възможността за регрес и суброгация на третото лице, от което изхожда ползата, не може да бъде предпоставка за извършване на прихващане на ползите с вредите. У нас наличието на законово уредена суброгация не е надежден ориентир за наличието на обезщетителна цел на плащанията, извършени от третите лица към пострадалия. Обезщетителната цел и характер на ползата обаче има значение и тя може да обясни защо полученото наследство не подлежи на приспадане, а наследствена пенсия подлежи. В българското право наследствената пенсия се възприема като заместител на липсващ трудов доход за издръжка на определен кръг лица. Пряката ѝ функционална цел е осигуряване на алиментно плащане. Загубата на средства за издръжка от близки на починалото осигурено лице се определя като особена категория осигурителен случай по дългосрочното обществено осигуряване⁹². Наследяването е преминаване на имуществото на починалия към други

⁸⁹ Spada, C. Op. cit., p. 678.

⁹⁰ Gladinez, T. Op. cit., p. 735.

⁹¹ Голева, П. Непозволено увреждане, социално осигуряване, регрес. Грамада. Портал на българския юрист [онлайн], 28 август 2017. [Прегледан на 5 октомври 2023]. Достъпно на: Непозволено увреждане, социално осигуряване, регрес | грамада (gramada.org). Изтъква се, че държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително социално осигуряване, доброволното пенсионно осигуряване нямат законово признат регресен иск срещу причинителя на трудовата злополука на осигуреното лице, за което НОИ или пенсионноосигурителното дружество плащат обезщетение за временна неработоспособност или пенсия за инвалидност. В Нова Зеландия, скандинавските държави и Полша органите на социално осигуряване и специално създадените обезщетителни фондове нямат регресно право срещу делинквента. Обратна е практиката в Австрия, Германия и Франция.

⁹² Средкова, К. Цит. съч., с. 393.

лица, което по изначалната си същност няма никаква насоченост и предназначение да служи за посрещане на всекидневни нужди на наследниците от издръжка и да замества липсата на трудов доход.

При наследствената пенсия няма наследяване⁹³. Тя е осигурително плащане, а не част от наследството като съвкупност от имуществени права и задължения на починалото лице. Плащането се осъществява от осигурителния орган, а не за сметка на имуществото на починалия⁹⁴. Няма преминаване на средствата от партията на наследодателя към наследниците. Няма вземане на наследодателя към осигурителния орган, което да е част от наследството му и което да се наследява. При осъществяване на осигурения социален риск смърт между осигурителния орган и наследниците възниква ново, самостоятелно правоотношение, по което се дължи плащане в размер, зависещ от социалноосигурителния статус на починалото лице. Трябва да се има предвид също така, че конкретно разглежданите тук наследствени пенсии се изплащат от фонд „Трудова злополука и професионална болест“, а осигурителните вноски за този фонд са за сметка на осигурителите (чл. 6, ал. 6 КСО). Изводът не би се променил дори и осигурителните вноски да бяха за сметка на осигурените лица, тъй като те не се натрупват и пазят за самия работник и неговите наследници, а са предназначени за текущо нуждаещите се от социално осигуряване лица. Системата на солидарност предполага грижа за другите, като при настъпване на съответния социален риск другите ще се погрижат за осигуреното лице и неговите близки.

С оглед на горното може да се каже, че наследствената пенсия подлежи на приспадане от обезщетението за вреди по чл. 200 КТ, защото има обезщетителен характер. Такъв характер липсва по отношение на полученото наследство. Извън това, при наследяването източник на ползата е самото пряко пострадало лице и допускането на прихващане ще противоречи на добрите нрави. По същия начин би противоречало на добрите нрави приспадане на направените от трети лица дарения, които са насочени единствено към облекчаване на положението на пострадалия, не и това на отговорното лице. Същото би било, ако се допусне отговорното лице да разчита и да се възползва от доброволната застраховка на пострадалия.

⁹³ Съгласно чл. 80, ал. 4 КСО получаването на наследствена пенсия не се счита за приемане на наследството.

⁹⁴ Пак там, с. 468.

Така основен критерий за прихващане на ползите с вредите при изчисляване на дължимото от работодателя обезщетение по чл. 200 КТ е наличието на пряка причинна връзка между трудовата злополука/ професионалната болест и ползата, като следва да се държи сметка за обезщетителната цел на ползата и изискванията на добрите нрави. Към този момент тези допълнителни изисквания не биха могли да изместят изцяло причинната връзка и да станат главни критерии на прихващане на ползите с вредите по българското право. Правото на регрес и суброгация на третото лице, от своя страна, не може да бъде определящо за обезщетителния характер и цел на ползата. Справедливото и точно определяне на обезщетението изисква комплексен подход при прихващане на ползите с вредите.

Извън въпроса дали по принцип съответният вид полза подлежи на приспадане е важно да се следи дали между конкретните вреди, за които се претендира обезщетение, и ползите съществува съответствие. Не може да се извърши приспадане на имуществени от неимуществени и обратно. Например спестените разноски за храна по време на болничен престой могат да се приспаднат от разноските за болнично лечение, но не и от пропуснатото трудово възнаграждение⁹⁵.

Въпросът за регреса и суброгацията е отделен и той по правило не е свързан с приспадането на ползите, а с опасността деликвентът да се окаже фактически освободен от отговорност за част от вредите⁹⁶.

Заклучение

Правилата на чл. 200, ал. 3 и 4 КТ може да се разгледат като конкретни проявления на общия принцип за приспадане на ползите с вредите. Към основното изискване за пряка причинна връзка между трудовата злополука/ професионалната болест и ползата като помощни изисквания могат да се добавят обезщетителната цел на ползата и добрите нрави. Това е свързано с постигане на основната цел на *compensatio lucri cum damno*, а именно да се избегне неоснователното обогатяване на пострадалия. Точното постигане на тази цел и справедливото прилагане на принципа изискват ползата да се приспадне само тогава, когато обезщетява постра-

---

⁹⁵ Magnus, U. Op. cit., p. 19.

⁹⁶ Голева, П. Непозволено увреждане... Правното разрешение, при което органът по обществено осигуряване няма право на регрес срещу деликвента, се критикува с аргумент, че така се омаловажават и дори нивелизират превантивната и санкционната функции на деликтната отговорност.

далия за същия вид вреда, за която се търси обезщетение от работодателя. По отношение на характера на плащането по задължителна застраховка „трудова злополука“ е налице известна неяснота след промените в КЗ от 2016 г., която трябва да се преодолее. Разглеждането на поставените въпроси трябва да държи сметка и за опасността да не се стигне до неоснователно освобождаване от отговорност на причинителя на вредата. Направеният тук анализ по повод на имуществената отговорност на работодателя би могъл да послужи при изследване на общия принцип за *compensatio lucri cum damno* в българското право.